

"موضع گیری" و انواع "مواضع"

سهم گیری و شمول در یک عملیه فزیکتی و یا ذهنی زمانی می تواند از سطح بلند صحت برخوردار باشد که توأم با شناخت دقیق از "چند و چون عملیه" و تشخیص واضح از انتخاب خود صورت گرفته باشد.

در این چند روز حرف های زیادی به ارتباط وقایع دلخراش وطن بخت برگشته ما زده می شود، هر کسی و هر گروهی به نحوی در این قضایا نظر خود را ابراز میکنند و در نهایت به قول روشنفکران "موضع گیری" اتخاذ می نمایند، این موضع گیری ها معمولاً از چه نوع خواهند بود؛ ملی...؟ منطوقی...؟ سیاسی...؟ فراملی...؟ نیابتی...؟ تباری...؟ و یا کدام نوع دیگر...؟ که بدون شک هر نوع موضع گیری با خود پیامد ها و نتایج و عواقب مخصوص به خود را به دنبال خواهد داشت.

در این نوشته مختصر در باره خود "موضع گیری" و انواع "موضع" که جمع آن "مواضع" میباشد، نکاتی رویهم شده است.

"موضع" در لغتنامه ها به این معنی آمده است : محل، جایگاه، مکان.

ولی در معانی سیاسی، اجتماعی و حقوقی موضع به مقامی اطلاق می گردد که گروهی و یا فردی بنابر تعلقات اقتصادی، ایدیولوژیکی، سیاسی، فرهنگی، یا حقوقی و هر تعلق دیگر آنرا "موضع" خود اتخاذ می نماید، این تعلق، نسبت به یک موضع گیری، با رعایت قاطع منافع مادی و معنوی فرد، گروه و قشر اتخاذ کننده صورت خواهد گرفت، توجه به منفعت، در هر صورتی مشمول آن منافع خواهد بود که تحقق یافته است، در حال ظهور است و یا در آینده باید تحقق یابد. در حقوق، در دعاوی، اشخاص حقیقی و حکمی در مواضع "مدعی"، "مدعی علیه"، و وابستگان مدعی و مدعی علیه که در دعوی مطروحه به نحوی "ذینفع" اند، اتخاذ موضع می نمایند.

اگر دقت شود هر موضع بیانگر یک دیدگاه است، مُعرف یک تفکر است، چه این دیدگاه، نگاه ایدیولوژیکی باشد، خواه تفکر و اندیشه و نظری در باره وضعیت سیاسی و یا اجتماعی مشخص و یا خواه یک سنجش و نقطه نظر اقتصادی را بیان بنماید.

نباید چنین اندیشید که تنها اراده و تصمیم گیری، افراد و گروه ها، در اتخاذ یک موضع نقش دارند، عنصر عمده و اساسی دیگری که در "موضع گیری" های معیاری اهمیت تعیین کننده خواهند داشت، تحولات و تغییرات عوامل و شرایط مسلط بر وضعیت رویدادی است که پیرامون آن اتخاذ موضع به عمل می آید، این بُعد بحث، ما را به این نکته معطوف میدارد که "موضع گیری ها" دائم خصلت مطلق و ثابت را هم حایز نمی باشند، موضع گیری ها اگر بخواهند رئالیست بوده و منطبق با تحولات، ذهنی، مادی و عینی به عمل بیایند، تا بر وضعیت مسئله مسلط باشند و بر آن اثر بگذارند، حتماً ناگزیر به رعایت تحولات و فراز و نشیب و مد و جزر رویداد ها هستند.

موضع گیری های که تابع دساتیر، ایدیولوژیکی، تباری، جزم اندیشانه، عوامزده و... اند، قابلیت عیار نمودن خود با تحولات رویداد ها را کمتر از خود نشان می دهند و در هر حالت رویداد با نگاه دگم به همان دساتیر مطلق اولی - که درستی و نادرستی شان مورد مذاقه هم قرار داده نه شده است - اتکا و

استناد مینمایند. توجه به متحول بودن رویداد و اثر آن بر تغییر در موضع گیری، این اصل را منعکس می کند که موضع گیری های مناسب و سنجیده ماهیتاً بیشتر خصلت نسبی را دارا میباشند.

آیا فرق معنایی میان اصطلاح "موضع" و "موقف" وجود دارد...؟ موقف و موضع تقریباً دارای عین معنی اند اما "موقف" بیشتر به "موضع گیری" های مؤقتی، گذرا و کوتاه مدت به کار گرفته می شود.

موضع گیری گروهی: که یک گروه در مورد کدام موضوع و یا قضیه ملی، منطوقی و بین المللی و یا هر مسئله دیگری توسط بخش رهبری خود، موضع گیری مشخصی را تعیین و اعلام می نماید. اتخاذ این موضع گیری چنین تلقی می شود که هر فرد متعلق به آن گروه چنین موضعی را برای خود مفید و برگزیده می داند.

مگر در عمل ممکن است یک تعداد کثیر افراد متعلق به یک گروه یا از عمق و محتوای اساسی آن موضع گیری آگاهی نه داشته و یا فهم کامل در اختیار نداشته باشند تا به موضع گیری نگاه انتقادی بکنند، یا ممکن است افرادی هم با تمام و برخی از موارد موضع اتخاذ شده موافق نباشند و یا هم عده ای از افراد آن گروه نکاتی را در آن موضع گیری قابل تعدیل و تغییر تشخیص کرده باشند ولی بنابر عدم دسترسی به سطوح تصمیم گیری آن گروه، صلاحیت ارائه پیشنهاد این تغییرات را در اختیار نه داشته باشند.

این تذکرات به ما می رساند که موضع گیری های گروهی، هر قدر هم که در ابراز نظر و تصمیم گیری فرصت های وسیع برای افراد متعلق به آن، بدسترس باشد باز هم این موضع گیری از نظر انعکاس نقطه نظر های افراد متعلق به آن نسبی خواهد بود.

اگر در ماهیت نسبت موضع گیری های گروهی بیشتر تعمیق کنیم، خواهیم دید که کمتر موضع گیری های گروهی اند که منافع تمام افراد متعلق به آن گروه را دربر داشته باشند، زیرا غالب موضع گیری های گروهی با توجه به منافع صرف افرادی برگزیده می شوند که در گروه قدرت و صلاحیت تصمیم گیری را صاحب اند، یا کمی وسیعتر، موضع فقط به خاطر منافع همان محفل و گروهی تعیین می گردد که در گروه نقش رهبری و تصمیم گیری و اتوریته بیشتر را دارد، فراتر از آن چنین مواضعی در نهایت حفاظت منافع قشر و طبقه ای را پاسبانی میکند که در گروه نقش قوی و عمده و تعیین کننده را حایز است.

موضع گیری های سیاسی، ایدئولوژیک، قومی، منطوقی و... تقریباً کم و بیش دارای خصایل بالا یعنی خصایل "موضع گیری گروهی" را می رسانند.

موضع گیری سیاسی چیست؟ موضع گیری سیاسی آن است که گروه و یا فردی با اهداف سیاسی (دسترسی به حاکمیت، مبارزه علیه حاکمیت، تخریب و تضعیف حاکمیت، انحلال و سقوط حاکمیت، تغییر و تعدیل حاکمیت، قدرتمند شدن و شگوفایی حاکمیت و هر اقدام نظری و عملی که در همین استقامت - در رابطه به قدرت سیاسی و حاکمیت - به اجرا درآید) موضع گیری مشخص و مختص خود را اتخاذ و برگزیند. امروزه اتخاذ مواضع سیاسی است که مودل معنایی موضع گیری را به مفهوم معمول کنونی آن به تمثیل می گذارد.

بعد پیچیده موضع گیری ها که تشخیص و شناسایی آن به سادگی و سهولت ممکن نخواهد بود، سیمای برونی و واقعیت درونی موضع گیری هاست، به عبارت دیگر بعضاً حضور برونی موضع گیری ها - بخصوص موضع گیری های سیاسی - مبین حقیقت نیت و هدف اتخاذ کننده آن نمی باشند، یعنی در ظاهر امر مردم و دنیا را به یک موضع معطوف می کنند در حالیکه در زیر ستر همان موضع، تعلقات دیگری را به پیش می برند. در این عرصه پیوند ها و ایده و احساس های مذهبی، ایدئولوژیک،

همزبانی ها، قومیت، سوابق تاریخی، قرابت های جغرافیایی و... پوشش، ملمع کاری نیات و امیال درونی مواضع قرار داده می شوند.

مثلاً در موضع گیری های نیابتی یک جناح سیاسی، ایدیولوژیک، یا تباری یا حتی مذهبی در کسوت موضع خودش نیات و اهداف تمایل و جریانی را جابجا میکند که به نیابت آن - به نیابت مثلاً ولی نعمت خود - در همان حوزه فعالیت می نماید، افشار، طبقات و اصنافی که مخاطب و آماج این اعلام موضع گیری ها اند، به طور کامل قادر به درک حقیقت این اتخاذ موضع گیری ها نمی باشند چون تشخیص، شناسایی و به تحلیل گرفتن اینگونه موضع گیری ها نیاز به فهم تخصصی و خبره دارد که کار سیاست شناسان و بعضاً سیاستمداران حرفه یی می باشد، سیاست شناسان و یا پولیتولوگ ها اند که ظرفیت تشخیص چنین موضع گیری های را دارا خواهند بود، یکی از تفاوت های اساسی یک پولیتولوگ و یک سیاستمدار آماتور هم در همین نکته نهفته است زیرا غالب سیاستمداران آماتور فاقد درک چنین مسائلی اند.

فرق عمده موضع گیری های عامه در کشور های پیشرفته و کشور های روبه انکشاف در همین مطلب دیده می شود که عامه کشور های پیشرفته غالباً سعی می کنند تا در رویداد های عمومی در انتخاب موضع گیری های شان به خبره گان خود گوش فرا دهند، که خبره گان شان در هر حوزه نظر تخصصی خویش را ابراز می کنند.

شاید یکی از نقاط ضعف عناصر اتخاذ موضع گیری در ممالک عقب مانده، این واقعیت تلخ باشد که یا مردم شان از خبرگان صائب و مسؤول بی بهره اند، یا خبرگان تا هنوز به اخلاق و سلوک کاری خود با روحیه مردم سالاری و غیر جانبدارانه توجه نه کرده اند. و یا تا هنوز چنین فرهنگی در آن جوامع به صورت کار آمد رشد نه کرده است که صدای خبرگان به گوش مردمش برسد و یا امکانات مادی و معنوی چنین اطلاع رسانی ها به صورت مؤثر به دسترس قرار نه گرفته است، این است که عامه ممالک عقب مانده قربانی موضع گیری های مغرضانه ای می شوند، که همچو دام خطرناکی توسط همان عده ای قلیل و محدود که در بالا مشخص گردیدند، در برابر عامه گذاشته می شود.

موضع گیری های متعددی را میتوان در ردیف انواع مواضع قطار نمود، فردی، دینی، موضع گیری مشروط، موضع گیری قاطع، راستگرایانه، چپگرایانه، بسته، باز، بیطرفانه، مؤقتی، مذذب، معیادی، نامشخص، ممتنع، مخالف، موافق، قانونی، بشردوستانه، محلی، منطوقی، رسمی، پنهان کارانه و...

شباهت ها و تداخل ماهوی موضع گیری ها، یا وجود و حضور چند حالتی از موضع گیری های مشخص در متمرکز شدن یک موضع گیری، یا به زبان دیگر اجماع معنایی و موضوعی چندین موضع در یک موضع گیری که امروزه در دنیا خیلی رایج است، بار ها به ملاحظه میرسد و این حاکی از فاصله گیری از اتخاذ مواضع مطلق، مفرط و قاطع می باشد؛ یعنی در جهان امروزی مساعی همه جوانب سیاسی بر آن است تا در حد معینی منافع خویش را در موضع گیری های ظاهراً منعطف در حوزه های جمعی، منطوقی، بین المللی و دوجانبه تحقق بخشند، تا در صورت تحول اوضاع به آسانی نوسان بتوانند.

مواضع نوسانی، مذذب و مواضع منعطفی که در حالات متفاوت رنگ و موقعیت متنوع به خود میگیرند،

تشخیص اختلاف ها و تفاوت ها میان موضع گیری های متضاد و مشابه آنها را کمی دشوار می سازد.

این حالت مبین آن است که در زمان ما اتخاذ مواضع قاطع و مطلق گرایانه کمتر کار برد خواهد داشت، اما چنین برداشتی، نباید آن طور تلقی شود که گویا موضع گیرندگان، از منافع خود شان در چنین حالاتی چشم خواهند پوشید، نه چنین نیست بلکه درک واقعیت موضع‌گیری یک جانب، که با نرمی بیشتر به رویداد مربوط می‌نگرد، به مشکل قابل درک می‌باشد یعنی جریان یا پروسه اجرای این موضع‌گیری با چنان پیچیدگی آکنده می‌باشد که به سادگی نمی‌توان تمایل و جهت حقیقی آن را مشخص نمود.

شناسایی مشخصه های هر موضع گیری از آن جهت سودمند خواهد بود که وقتی یک شخص و یا یک گروه در برابر یک واقعه معین، اتخاذ موضع کرده و به این موضع گیری خود اسم مثلاً "موضع گیری عام" نام می‌گذارد، این عمومی و انمود ساختن موضع گیری خود به منظور آن خواهد بود تا نشان داده شود که مفاد و خیر همه در آن در نظر گرفته شده است، در حالیکه اتخاذ آن موضع فقط و فقط "موضع گیری خاص" همان گروه در قبال همچو وقایع می‌باشد، و هیچ زمانتی وجود نخواهد داشت که خیر همه در آن مضمحل باشد. چرا که در عرصه موضع گیری مخفی کاری و پنهان نمودن واقعیت آنها معمولاً زیاد مورد استفاده قرار می‌گیرند و به اصطلاح "اجندای پنهان" بعضی از موضع گیری ها از انظار پوشیده نگه داشته می‌شود.

در نتیجه شناخت، فهم و دانستن هدف هر موضع گیری پیرامون هر رویدادی اهمیت حیاتی و جدی دارد، بالاخص موضع گیری های که به سرنوشت حال و آینده عموم یک کشور و مردم آن مربوط می‌شود، این مواضع صرف چند کلمه، جمله، یک و یا چند سخنرانی و یادداشت و اعلامیه و قطعنامه نبوده بلکه آنچه ابلاغ میگردد، در زندگی واقعی عمل شده و تحقق می‌یابد، که ممکن است برای عامه بهشت دنیوی و یا جهنم سوزان را در بر داشته باشد.

به این جهت عامه یا مردم در هر موضع گیری که به آنان پیشکش می‌شود، نیاز مبرم به کمال دقت و فهم دارند، تا در دام عنکبوت های اجندای پنهان موضع گیری های خوش خط و خال بعضی از گروه ها گیر نمانند، درست است که غالباً در بازار مکار سیاست های امروزی تشخیص حق و باطل مشکل شده است، اما نباید به احساسات آمد و مواردی را که فریبنده و جذاب اند حمایت نمود، نباید امری را که ناشناخته مانده است پشتیبانی کرد. بر خبرگان و متخصصان است تا در راه تشخیص واقعیت موضع گیری ها حق شان را برای مردم ادا نمایند، بر خبرگان است که در انتقال فهم خود به عامه، بیطرف و عادل باشند و منافع همگانی را قاعده تحقیق خود قرار دهند. بس است مردم ما دیربست که به هر سو کشانیده شده اند، بر رسانه ها و میدیا است تا مردم را در فهم حقایق مواضع، حالی بسازند و روشنگری کنند، نیروی عظیم مردم را از چنگ اغوا و فریب مکاران زمان وارهانند. و این رستگاری بدون معرفی سیمای واقعی مواضع ممکن نخواهد بود.

پایان